

Länsstyrelserna

**Huvudman – efterbehandling av
förorenade områden**

Rapporten är framtagen av länsstyrelserna inom den nationella tillsynsvägledningsgruppen

Länsstyrelserna

REKOMMENDERAD
TILLSYNSVÄGLEDNING
FÖRORENADE OMRÅDEN

Titel: Huvudman – efterbehandling av förorenade områden

Utgivare: Länsstyrelsen i Örebro län

Datum: 2017-10-04

Bilder: Länsstyrelsen i Örebro län

Huvudman för förorenade områden

I Sverige finns det ca 80 000 misstänkt förorenade områden. Enligt miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö ska de områden som innebär störst risk för människors hälsa och miljön vara utredda och åtgärdade till år 2050. I praktiken rör det sig om flera tusen områden som ska ha åtgärdats till dess.

Miljöbalkens regler om förorenade områden bygger på principen att förorenaren betalar. I vissa fall finns det ingen ansvarig kvar som tillsynsmyndigheten kan rikta krav mot, t.ex. då verksamhetsutövaren har gått i konkurs. I de fall det inte finns någon att rikta kraven mot kan bidrag sökas hos Naturvårdsverket för att undersöka eller åtgärda en förorening. Det finns också fall där det finns ett delat ansvar. I dessa fall är verksamhetsutövarens del av ansvaret begränsat och för resterande del, där ansvarig saknas, kan bidrag sökas hos Naturvårdsverket.

För att kunna söka och få bidrag för undersökningar eller saneringsåtgärder från Naturvårdsverket måste det finnas någon som tar på sig att genomföra dessa – *en huvudman*. Det är bara en kommun, eller annan myndighet som kan vara huvudman. Det vanligaste är att en kommun går in och är huvudman för ett förorenat område där ansvarig saknas. Ett kommunalt huvudmannaskap innebär ofta att projektet får en bättre förankring hos medborgare och politiker i kommunen vilket också leder till ett ökat engagemang i projektet. I denna broschyr ges en kortfattad beskrivning vad det i stora drag innebär att vara huvudman för ett förorenat område.

Vad är en huvudman?

Huvudmannen är den juridiska person som ansvarar för genomförandet av ett efterbehandlingsprojekt (t.ex. undersökningar, utredningar och saneringsåtgärder) för ett förorenat område.

Vad innebär det att vara huvudman?

Att vara huvudman innebär att ha det övergripande ansvaret för projektets genomförande, vilket omfattar finansiellt ansvar och beställaransvar. Huvudmannen är projektets verksamhetsutövare och byggherre, med det yttersta ansvaret enligt miljöbalken, arbetsmiljölagen, plan- och bygglagen samt annan relevant lagstiftning.

Exempel på uppgifter som ingår i ett huvudmannaskap:

- Söka bidrag hos länsstyrelsen
- Acceptera villkor enligt bidragsbeslut från länsstyrelsen
- Ansvara för projektets ekonomi (innefattar budgetering, planering, uppföljning och redovisning)
- Upphandla eventuella konsulter som hjälper till med projektet (projektledare)
- Upphandla utredningskonsulter/entreprenörer (kan även vara projektledaren som gör det)
- Slutredovisa projektet till länsstyrelsen.

Vilka kan vara huvudman?

För ett bidragsfinansierat projekt kan enbart en kommun, länsstyrelse eller annan myndighet vara huvudman, vilket framgår av 10 a § i bidragsförordningen (SFS 2004:100). Länsstyrelsen kan dock endast vara huvudman vid utredningar och inte vid saneringsåtgärder. I normalfallet är kommunen huvudman för ett bidragsfinansierat projekt, men om den aktuella kommunen saknar de rätta förutsättningarna kan Sveriges geologiska undersökning (SGU) tillfrågas om de har möjlighet att agera huvudman. Den formella förfrågan till SGU ska komma från kommunen.

Varför ska man vara huvudman?

För att Naturvårdsverket ska kunna bevilja bidrag för ett förorenat område måste det finnas någon som tar på sig uppgiften att vara huvudman. Det finns flera anledningar till att ”ställa upp” som huvudman för ett förorenat område:

- Befria de värst drabbade mark- och vattenmiljöerna från skadliga ämnen och nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö
- Bidra med kommunal tid och få 100 % av kostnaden från staten
- Stärka den egna kompetensen
- Medverka till teknikutveckling
- Möjlighet till goodwill och mervärden
- Återanvända gammal industrimark
- Mervärden – arbetstillfällen, lösa problem som hindrar samhällsutvecklingen osv.

Vilka andra roller finns i ett bidragsfinansierat projekt?

Bidraget söks av huvudmannen hos länsstyrelsen. Därefter skickar länsstyrelsen ansökan vidare till Naturvårdsverket som beslutar om bidrag. Beviljat bidrag betalas ut till länsstyrelsen som beslutar om att vidareförmedla bidraget till huvudmannen.

Bidragsbeslutare (Naturvårdsverket)

Naturvårdsverket är den myndighet som prioriterar ansökningarna nationellt samt beslutar om fördelning av statliga bidragsmedel för undersökningar, utredningar och saneringsåtgärder vid förorenade områden.

Bidragsförmedlare (länsstyrelsen)

Länsstyrelsens roll som bidragsförmedlare är att granska bidragsansökan som kommer in från huvudman, prioritera ansökningarna regionalt och skicka dem vidare till Naturvårdsverket. Om bidrag beviljas skriver länsstyrelsen beslut till kommunen med villkor för hur bidraget får användas. Oftast är länsstyrelsen med under projektets gång, för att se till att utredningen eller saneringsåtgärden utförs i enlighet med meddelade beslut, samt Naturvårdsverkets vägledningsmaterial (t.ex. *Kvalitetsmanual för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden*¹).

Tillsynsmyndighet

Tillsynsmyndighet är de myndigheter som har tillsyn över förorenade områden enligt miljötillsynsförordningen (2011:13). Det kan vara kommunen (d.v.s. kommunens miljökontor/förvaltning), länsstyrelsen eller i vissa fall generalläkaren (försvarets objekt).

Tillsynsmyndighetens roll är att se till att miljöbalken följs och att skydda människors hälsa och miljön vid genomförandet av utredning eller åtgärd. Tillsynsmyndigheten ställer krav på huvudmannen utifrån miljöbalken.

Konsulter

Konsulter kan anlitas av huvudmannen, dels för att vara projektstöd i projektet (projektledare) dels för att genomföra miljötekniska markundersökningar.

Entreprenör

Entreprenörer kan anlitas av huvudmannen för att utföra saneringsåtgärder.

¹ <http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/fororenade-omraden/kvalitetsmanualen-2017-utgava-11.pdf>

